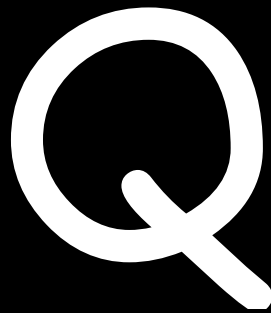

Staatsrecht

samenvatting

quickprinter
Koningstraat 13
2000 Antwerpen
www.quickprinter.be

Online samenvattingen kopen via

www.quickprintershop.be

Like us on Facebook!

www.facebook.com/quickprintershop

Staatsrecht

Deel 1: de bronnen van het staatsrecht

Hoofdstuk 1: het begrip grondwet of constitutie

Constitutie heeft een meerduidige betekenis:

1. als gebeuren waardoor een politieke samenleving zich tot staat constitueert en waardoor ze de aard en vorm van het staatsbestel vastlegt.
2. als geheel van fundamentele regels over de organisatie en de werking van nationale gezaginstellingen en hun verhouding tot de burgers.
3. als hiërarchisch hoogste nationale rechtsregel, met bijzonder gezag. (formele constitutie).

1. de constitutie als “staatsgrondend optreden van burgers”

→ hoe is België tot stand gekomen?

-> er was een volk opstand tegen het Engelse bewind

-> 1830 revolutie tegen bewind van Willem I, de Brusselse bevolking kwam in opstand tegen de economische/ voedsel crisis.

-> De Burgerij start een voorlopig bewind op omdat de Nederlanders slecht reageerde namen zij de rol over.

-> jonge mensen namen het revolutionaire voortouw en riepen de onafhankelijkheid uit.

-> burgerij regering van 9 leden nam de macht over 27 september 1830

-> 4 oktober geeft Nederland toe en België wordt onafhankelijk

-> regering beslist (6 oktober) om grondwet te maken voor België. Een grondwet commissie met allemaal jonge mensen heeft op 10 dagen een grondwet gemaakt.

De Franse grondwet 1791 en 1830 vormen de basis en derest halen ze uit Nederlandse fundamentele wetten.

-> ze voeren ook verschillende nieuwe rechten en vrijheden in zoals besluit openbaarheid van onderzoek en verhoor in strafzaken, individuele vrijheid, vrijheid van onderwijs, vrijheid van vereniging en vrijheid van meningsuiting en vrijheid van schouwspelen (=theater).

-> bewind stelt ook besluit op om verkiezingen te houden, ze houden nationaal congres.

-> er komt een cijnskiesstelsel (0,75% van bevolking dat belastingen betaalt en bepaalde functie heeft)

-> nationaal congres voert wetgevende en uitvoerende functie uit. Ze vaardigen verscheidene decreten en grondwettelijke wetten uit.

(decreet onafhankelijkheid, bewindvorm (republikeinse monarchie), uitsluiting van leden huis van oranje (grondwettelijke bijzondere tekst), verkiezing staatshoofd, proclamatie staatshoofd en zijn grondwettelijke eed (hij moet eed zweren en grondgebied ongeschonden beschermen) + belgische grondwet)

-> 200 mensen in nationaal congres mogen tijdelijk de uitvoerende functie uitoefenen.

-> decreet comme corps constituant (grondwettelijke teksten niet in grondwet): onafhankelijkheid van België en uitsluiting van leden huis van oranje

-> er waren wel voorstellen om de eeuwige uitsluiting van leden huis van oranje te kunnen herzien. De RvS heeft bepaald dat er steeds moet kunnen worden herzien obv de speciale herziening procedure.

2. constitutie in de materiële zin en in de formele zin

→ België heeft zowel een materiële als formele grondwet

-> materiële grondwet = alle fundamentele regels over de organisatie.

-> formele grondwet = geschreven bron met regels van materiële constitutie

-> sommige staten hebben geen formele grondwet

→ waarom is er een verschil?

-> in België zitten in de formele grondwet de meeste regels uit de materiële grondwet maar niet alle.

-> in formele grondwet zitten regels die niet fundamenteel zijn en omgedraaid zijn er fundamentele regels die niet in grondwet zitten doordat het niet wordt aangenomen bij de grondwet herzieningen of bij opstellen nog niet bestond of belangrijk was.

-> formele grondwet is een momentopname met regels die op die moment fundamenteel waren, tijden veranderen en dus worden er sommige dingen minder of meer fundamenteel.

-> bv. Oprichting van RvS is opgericht bij gewone wet omdat men geen 2/3 meerderheid bekwam voor opname in de grondwet.

hoofdstuk 2: de bronnen van het Belgisch Grondwettelijk recht

1. de formele grondwet

→ ontstaan van formele grondwet

-> vroeger waren er wel geschreven grondwetteksten maar er was geen verzamelt geheel van grondwetregels er waren enkel enkele losse wetten.

-> 1787 was eerste echte formele grondwet in Virginia, Europa volgde in 1791 (Frankrijk).

-> men was op zoek naar een legitimiteit van macht en zo kwam men tot de formele grondwet.

a. De Belgische grondwet van 1831

→ nationaal congres heeft op 3 maand een grondwet opgesteld, dit ging vrij snel doordat ze enerzijds snel een grondwet nodig hadden maar ook omdat iedereen het vrij eensgezinds was.

-> alle leden van congres waren franstalig en rijk (geen arm flamigantisme)

-> katholieken en liberalen kwamen nog overeen over onderwijs tegen Willem I

→ men was rap eens dat het een representatieve constitutionele monarchie met een koning zonder macht (altijd bijstand van minister).

-> wel discussie over parlement en senaat en over fundamentele rechten en vrijheden. (hoe ver wou men gaan)

→ Huytens was eerste griffier van de kamer en heeft volledig verslag samengesteld van de besprekingen in nationaal congres

-> extra info kan je vinden op unionisme.be (volledige besprekingen 1830-31)

b. suprematie van de grondwet: grondwettigheidstoetsing

→ de belangrijkste vraag over de grondwet is wie krijgt het laatste woord indien er geen eensgezindheid is over de grondwettigheid en wie kijkt er toe op de naleving?

-> de koning al zeker niet want de macht gaat naar het parlement

- >men heeft ervoor gekozen dat de rechterlijke macht de grondwettigheid mag toetsen en mag optreden bij wijze van exceptie (subjectief contentieux) (art.159 GW) en/of vernietiging erga omnes (objectief contentieux)
- >sommige landen hebben nog steeds het parlement het laatste woord waarbij wordt vermoed dat alle wetten in overeenstemming zijn met de grondwet. De rechter mogen niet oordelen over de wet.

→ Grondwettigheidscontrole van wetten door rechters: (zie voetnoot 7 en 8)

1. grondwettelijk hof: zij moeten wetten toetsen aan de grondwet obv objectief contentieux en/of subjectief contentieux. (37/47 EU-landen hebben Gwhof)
2. elke rechter kan de wet aan de grondwet toetsen onder controle cassatierechter. (diffuus systeem)

- >keuze voor systeem is een rechtspolitiek keuze, we hebben een GW-hof gecreëerd als reactie op de dictatuur onder willem I.

->onze grondwet zegt niets betreffende de toetsen van wetten aan de grondwet dit gaf aanleiding tot debat:

1.1830-1831: vestiging van vertrouwen

- >groot vertrouwen in de wetgever want zij stellen grenzen rechten en vrijheden vast en hun wetten worden grondwettig beschouwd.

2.1831-1919: bevestiging van het vertrouwen

- >er ontstaat discussie nadat HvC (1849) zei dat rechterlijke macht de wetten niet mag toetsen. Dit standpunt bleef lang behouden tot WOI.

3.1919-1930: crisis in vertrouwen in wetgever

- >minister vorderde besluitwetten uit die de grondwet een beetje aan de kant zette en na oorlog was de vraag wat de betekenis was. Want als ze als wetten moesten beschouwd dan waren er zware inbreuken op de grondwet.
- >nadien kwam er discussie over de samenstelling van parlement (obv mannen +25 jaar) en sociale wetten na economische crisis die er kwamen (liberalen tegen).
- >na de bijzonderemachtenwet (1926) kwamen meer en meer stemmen op voor de toetsing van wet aan de grondwet. (de regering kreeg macht van parlement).

4.1930-1963: onbetwiste vertrouwen in wetgever

- >HvC bevestigd dat de besluitwetten onschendbaar zijn.
- >RvS wordt opgericht met als taak adviezen uit te brengen over wetsontwerpen en wetsvoorstellen zonder bindend te zijn (afdeling wetgeving) + afdeling bestuursrechtspraak kan akten en regelementen vernietigen wegens machtoverschrijding.
- >HvC formuleerd interpretatieregel: wet voor meerdere interpretaties vatbaar moet rechter voorkeur geven aan grondwetconforme interpretatie.

Wet 1933: koning bevoegdheid om wetten te wijzigen over bezoldiging en uitgave. De koning vaardigd besluit uit waarbij het pensioen van magistraten wordt gewijzigd. Indien magistraat 2 pensioenen kreeg vanwege meerdere ambten dan wordt magistratenpensioen verminderd

->vallen pensioenen van magistraten ook binnen de bevoegdheid van de koning volgens deze wet?

HvC: 1. Ja want dit staat zo in de wet

2. nee want volgens de grondwettelijke interpretatie kan pensioen hier niet onder vallen dus koning zijn besluit is ongrondwettelijk.

->heden: GW-Hof gaat wetten vaak zo interpreteren dat de wet grondwettig is maar je de wettekst niet meer herkent omdat ze er zoveel uithalen die je er bijna niet uit kunt interpreteren om wet niet ongrondwettig te moeten verklaren en dus niet worden vernietigd.

5.1963-1980: verwarring

→men vraagt zich af of wet wel zo onschendbaar zijn dit doordat 3 fases:

1.afname vertrouwen in het parlement:

->er was nog nauwelijks verschil tussen kamer en senaat waardoor je niet genoeg tegenstelling had.

->Daarbij kwam dat 85% van wetten kwam van regering en als je parlement steunde, steunde je de regering.

->Je vertrouwde ook altijd de meerderheid maar er is een vlaams en franstalige gedeelte waardoor je soms vlaamse meerderheid en franse minderheid had waardoor franse in tegendeel waren. Bv."onggrondwettige" taalwet goedgekeurd door de vlamingen.

->de minderheid partij (fransen) begonnen congressen te organiseren rond de vraag of er grondwettelijkheidscontrole moet komen.

2. internationalisering:

->wetten die strijdig zijn met internationale verdragen mochte niet meer.

->De rechter mocht een wet die strijdig was met het EVRM niet meer toepassen. (franco le ski-arrest)

->1974 : de zaak Lecompte.

Dokter lecompte wordt geschorst als dokter na veel klachten over zijn werkwijze als zo gezegd gezondste persoon. Hij kloeg de orde van geneesheren aan omdat zijn rechtern van verdediging werden geschonden omdat de besprekingen achter gesloten deuren gebeurde. Het HvC moest hierbij wel toegeven dat zowel aan internationale verdragen als aan de grondwet mocht getoetst worden.

Het HvC zegt hierover dat het recht op vereniging is geschonden omdat de orde van geneesheer geen vereniging is.

Hierbij stelde men dus de vraag of HvC in dit arrest getoetst heeft aan de grondwet want dit was niet helemaal duidelijk;

De politiek maakt wetvoorstel: 'rechtbanken en hoven mogen niet toetsen aan de grondwet', dit werd unaniem goedgekeurd in de senaat want de kamer neemt het niet op omdat HvC niet te bedoeling had te toetsen aan de grondwet.

Het HvC zegt daarna enkele keren duidelijk dat ze niet toetsen aan de grondwet enkel aan verdragen.

3.federalisering:

Meerdere parlementen zeggen dat ze over de zelfde zaken bevoegdheid hebben.

Dus er ontstaat chaos over bevoegdheid want decreet en wet staan op dezelfde hoogte.

6.1980-1989: oprichting van arbitragehof

→De overheid beslist dat er een hof moet komen dat beslist over de grondwettigheid maar aanvankelijk enkel over de bevoegheidsverdeling.

->Daarna besliste men dat ze ook moesten oordelen over onderwijs nadat dit was overgegaan naar de gemeenschappen.

->De minderheden wouden controle op de gemeenschappen over onderwijs omdat het anders misschien te vrijzinnig of katholiek werd dus arbitragehof moet hierop toekijken.

→ sommige zeiden dat arbitragehof meer bevoegdheden moesten krijgen, uiteindelijk kregen ze ook art. 10, 11 en 24 GW.

-> dit was een grote bevoegdheid omdat artikels rond discriminatie ineens ook alle rechten die te maken hebben met discriminatie onder hun bevoegdheid vallen.

-> art. 11 GW is van toepassing als men merkt dat sommige wetten van toepassing zijn op jou maar niet op andere.

-> het grondwettelijk hof ging zijn eigen bevoegdheid uitbreiden door verscheidene zaken die geen recht zijn toch te beoordelen als een recht.

7. bevoegdheidsuitbreiding van hof

→ art. 142 GW, art. 170, 172 en 191 GW komen ook nog bij in hun bevoegdheid.

→ alle rechten waarvoor hof niet bevoegd is kun je wel laten toetsen ahv art. 10 GW

→ het arbitragehof kreeg de naam grondwettelijk hof (2007)

8. toetsing door elke rechter krachtens algemeen rechtsbeginsel van normenhierarchie

→ arrest: gerardie immo (toetsing decreet aan bijzondere wet)

Er is een waals decreet over de ruimtelijke ordening dat de minister van ruimtelijke ordening bevoegd is voor de stad heropleving en er is decreet dat minister van begroting bevoegd is voor stad vernieuwing.

Minister van begroting maakt besluit over stad vernieuwing die ook overlapt met stad heropleving.

HvC: het is wel een element van stads vernieuwing want:

1. stadsheropleving is een onderdeel van stads vernieuwing

2. het decreet is strijdig met de bepaling van art. 68 bijzondere wet want de federale regering verdeelt de bevoegdheden.

→ HvC stelt dat zij decreten kunnen toetsen aan de bijzondere wet omdat krachtens het algemeen rechtsbeginsel van de normenhierarchie en legaliteitsbeginsel bepaalt is dat HvC moet waken over de normenhierarchie. De bijzondere wet staat hoger decreet dus daar moeten ze op toekijken.

→ probleem: Hof zei voordien dat ze enkel besluiten konden toetsen aan hogere normen en ze stellen dat ordonnanties getoets kunnen worden en nu stellen ze ineens dat ze ook decreten mogen toetsen.

Ze stellen dus dat grondwettelijk hof mag toetsen aan hun bevoegdheden en dat alle andere rechters mogen toetsen aan andere wetten.

9. verruiming bevoegdheid hof (2014)

→ ze mogen nu ook aan wetten, decreten en ordonnanties aan art. 143, §1 GW toetsen.

→ ze hebben de controle over gewestelijke volksraadplegingen en hebben het beroep tegen beslissingen van wetgende vergadering ter controle van verkiezingsuitgave voor verkiezingen van de kamer. (art. 142, 5de lid GW)

→ gevolg: er is een weinig coherent systeem: rechter mag toetsen aan art. 143, 170, 172 en 191 GW + titel II en onschendbaarheid van de wet (tov andere artikelen).

10.huidige bevoegheid en werking grondwettelijk hof

→oefent een ruim/volledig grondwettigheidstoezicht uit op wetten, decreten en ordonnanties.

→het hof kan reageren op een beroep tot vernietiging van en W,O of D

->kan ingesteld worden door iedere belanghebbende, ministerraad, de gemeenschaps- en gewestregering en voorzitters van wetgevende vergadering.

->gevolg vernietiging: de W,O,D verdwijnt maar wat als er reeds besluiten over dit W,O of D genomen zijn?

->je krijgt een nieuwe termijn bij de RvS om aanvraag tot intrekking in te dienen. (art.18 wet gw-hof)

->gw-hof kan ook beslissen dat de gevolgen blijven bestaan voor 4 jaar of definitief (art.8 wet gw-hof)

->gw-hof kan ook beslissen dat wet ongrondwettig is maar ze mag nog 4 jaar worden toegepast. (bv. Kieskring brhavi omdat men tijd nodig had om nieuwe wet te maken en om vorige verkiezingen rechtmatig te houden)

->hof kan ook verzoek tot schorsing inwilligen:

1.erstinge middelen aangevoerd en op voorwaarde dat onmiddellijke uitvoering van de wet een moeilijk te herstellen nadeel berokkend.

->hof beslist dat ze kunnen toetsen maar niet moeten daarom toetsen ze ook aan andere belangen die geschaad zouden worden door vernietiging.

2.beroep tegen een norm die identiek of gelijkwaardig is aan een reeds vernietigde norm door dezelfde wetgever.

→je kan ook naar het hof met een prejudiciële vraag:

->elk rechtscollege is verplicht prejudiciële vragen te stellen aan het gw-hof met uitzondering:

1.rechtscollege kan weigeren vraag te stellen als de rechtscollege onbevoegd is of zaak onontvankelijk is. Tenzij als normen onderdeel zijn van prejudiciële vraag of hof al uitspraak deed over het onderwerp (art.26,§2 wet gw-hof)

2. rechtscolleges van beslissingen met verzet en hoger beroep kan weigeren als de wet,d,o de grondwet klaarblijkelijk niet schendt en het antwoord niet onontbeerlijk is. (art.26 bijz.wet)

3.rechters moeten prejudiciële vraag stellen wanneer er samenloop tussen grondrechten en internationale mensenrechtenverdragen. (art.26,§4 bijz.wet)

4.een prejudicieel arrest waarin wdo wordt onwettig verklaart heeft niet tot gevolg dat het uit de rechtsorde verdwijnt. Enkel degene die de vraag stelde mag de wetsbepaling niet meer gebruiken. Andere rechtscolleges mogen nadien niet meer dezelfde vraag stellen.

Arrest: verschil arbeiders en bediende

Dit werd gezien als een discriminatoire onderscheidt maar het gehele arbeidsrecht is hierop gestaafd.

Hof had al verschillende arresten geveld maar de wet bleef bestaan uiteindelijk beslissen ze dat het ongrondwettig is maar zonder terugwerkende kracht en je krijgt tijd tot 18 juli 2013 om het op te lossen.

Arrest 2016:

gw-hof ook bevoegd in prejudicieel arrest de gevolgen die ongrondwettig bevonden zijn te handhaven, voor verleden en voor termijn in toekomst.

c. de grondwet kan niet worden geschortst (art.187 GW)

→bescherming tegen de overheid, tegen buiten werking stellen maar niet tege overmacht.

- >de grondwet kan niet worden herzien ten tijde van oorlog maar WOI grondwet wordt niet nageleefd en parlement komt niet meer samen. Deze overtredingen werden echter aanvaard omdat er overmacht was.
- >na de oorlog wil minister van binnenlandse zaken dat het wel kan worden geschorst tijdens de oorlog. De koning wees dit echter af.
- > om de **besluitwet 16** uit WOI te verdedigen zegt men dat decreet van onafhankelijkheid niet kan worden veranderd want dat is de basis van onze grondwet en hierdoor kunnen we besluiten dat het besluit de grondwet opzij te schuiven in oorlog want dat was ter bescherming van de onafhankelijkheid.
- >90% van grondwetten hebben een bepalingen over de noodtoestand want in noodtoestand zet je grondwet toch gedeeltelijk aan de kant, de internationale verdragen bepalen ook dat je verdragen aan de kant mag schuiven als het bestaan van volk wordt bedreigd.

->België vindt niet nodig om dit in grondwet te zetten, uit angst dat het wordt gebruikt daarom houdt men het op **art.16 besluitwet**.

→men wou voorkomen dat men de grondwet zo maar opzij kon zetten en hele tijd zou aanpassen.

d.grondwetherziening (art.195 GW)

→procedure gebeurt in 3 fase:

1.verklaring tot herziening van de grondwet

-De 3 takken (wetgevende kamer, koning, kamer en senaat) stellen verklaring op:

->zij moeten aangeven welke artikelen of woorden in een artikel of volledig deel voor herziening vatbaar is of een nieuw artikel geven dat ingevoerd moet worden.

->De onslagnemende regering wil meestal nog rap een verklaring overeenkomen zodat volgend parlement grondwettelijke veranderingen kan doorvoeren.

->kunnen zij deze beslissing nog nemen?

->vroeger: verklaring tot herziening is geen lopende zaak

->nu: lopende zaken enkel van toepassing op beslissingen van hun domein want ze staan niet meer onder controle van parlement maar ze kunnen dus nog wel samen met parlement optreden dus verklaring kan.

2.de ontbinding van de kamers

-De senaat wordt echter niet rechtstreeks verkozen ze zijn een samenstelling van deelstaatsenatoren en gecoöpteerde senatoren.

->senaat wordt opnieuw samengesteld obv de verkiezingen.

-als gevolg van publicatie is BS wordt wetgevende kamer ontbonden en komen er binnen 40 dagen verkiezingen.

->nieuwe kamers komen binnen 3 maande samen

3.de nieuwe kamers zijn grondwetgevend (=constituante)

-ze kunnen grondwet herzien binnen grenzen van de verklaring maar zijn hiertoe niet verplicht.

->enkel herzien wat in herziening opgenomen is.

->ze zijn gebonden door het onderwerp, niet door de aanwijzingen voor herziening gegeven door preconstituante.

- >bij nieuwe bepaling is constituanten gebonden aan door onderwerp
- initiatiefrecht komt toe aan leden kamer en senaat en regering.
- >RvS brengt geen advies uit
- bij stemming moet er een grondwettelijke meerderheid zijn: 2/3 aanwezig en 2/3 instemmen.
- >onthoudingen tellen niet mee voor stemmen, wel voor aanwezigheid.
- >GwH is niet bevoegd om grondwetsbepaling te toetsen aan de voorwaarden van [art.195 GW](#)

→art.195 GW biedt dubbele waarborg:

- 1.zorgen voor stabiliteit en continuïteit.
- 2.onrechtstreekse democratische inspraak van bevolking.
 - >praktijk: De verklaring komt pas aan het einde van de legislatuur en gaan daarna naar de kiezer. De kiesstrijd gaat echter nauwelijks over de grondwetwijzigingen want het interesseert de kiezer niet zo. De partijen moeten nadien tot akkoord komen en komen dan vaak tot akkoord dat niet overeenkomt met de voor herzieningvatbare artikelen.
 - >2012 kwam men enkel tot akkoord over herziening van art.195 GW maar ze kwamen niet tot volledig akkoord dus hebben ze een tijdelijke overgangsbepaling opgesteld, die een soepelere procedure gaf aan deze legislatuur.

→enkele extra regels:

- grondwet kan nooit gewijzigd worden in tijden van oorlog of kamers verhinderd samen te komen op nationaal grondgebied ([art.196 GW](#))
- bij regentschap mag geen verandering in macht koning en art.85-88, 91-95, 106 en 197 GW ([art.197 GW](#))
- GW kan nooit in geheel vervangen worden, wel elke bepaling apart herzien ([art.195 GW](#))
- voornaamste onderwerpen van wijziging:
 - het kiesstelsel (6x gewijzigd)
 - omvorming naar federale staat (5x gewijzigd)
 - rechten en vrijheden
 - rechtscolleges (Gwhof 2x, RvS 1993, strafuitvoeringsrechtbank 2002, hoge raad voor justitie 1998)

→omzeilen van de procedure:

- >je mag normaal enkel expliciet wijzigen het artikel dat is aangegeven.
- 1.soms gaat men voor impliciete wijziging:
 - =een artikel dat niet voor herziening vatbaar wordt impliciet gewijzigd door in te schrijven in gewijzigd artikel.
 - >stijdig met [art.195 GW](#)
 - >bv.art.166,§2 GW : Frans gewest zei dat Brusselgewest een volwaardig gewest moest worden, het Vlaamse gewest wou dit niet want met volwaardige bevoegdheid hebben ze hoofdstad niet meer in handen.
 - >Compromis: Brussel mag niet zomaar alles beslissen en RvS kan hun ordonnances vernietigen en het moet Brussel hoofdstedelijk gewest noemen.
 - >art.3 zei Brussels gewest dus zeggen ze in art.166,§2 het brussels hoofdstedelijk gewest zoals bedoelt in art.3 GW

2.soms gaat men voor deconstitutionalisering:

=in bepaling van grondwet inschrijven dat ze gewijzigd kan worden bij (bijzondere) wet.

->bv.77 en 142 GW, Gwhof bevoegdheid uitgebreid naar ook bijzondere wetten van toepassing op hun grondwettelijke bevoegdheden.

e.grondwetcoördinatie

→**art.198 GW**: Koning en grondwetgevende kamers kunnen nummeringen, onderverdelingen, hoofdstukken, terminologie,... wijzigen om ze in overeenstemming te brengen met elkaar en nieuwe terminologie.

->ze mogen geen inhoud wijzigen enkel van plaats veranderen.

->1993 heeft men heel de grondwet hernummerd en daarbij heeft men een concordantietabel toegevoegd met welk nieuw artikel, welk oud artikel was.

f. verhouding van internationaal recht met grondwet

1.koning sluit verdrag maar hij moet instemming krijgen van de kamers, daarna zal hij pas ratificeren.

->het wetsontwerp gaat naar RvS, als er strijdigheden zijn met de grondwet zal deze stellen dat ze eerst de grondwet moeten herzien of een voorbehoud maken op dat artikel in het verdrag.

->RvS advies is echter niet bindend dus zal regering vaak het advies naast zich neerleggen omdat er al zolang onderhandeld is tussen alle staten over een verdrag en het geschonden artikel niet voor herziening vatbaar is.

->De regering beslist in zo geval de grondwet niet te wijzigen
bv. Verdrag ISGH was strijdig met onschendbaarheid van koning in de grondwet. De koning mag niet uitgeleverd worden.
De regering zegt dat dit probleem zich nooit zal stellen bij ons dus maakt niet uit.

2.eens een verdrag geratificeerd is dan kun je u nadien niet meer beroepen op de grondwet als

->**art. 27 verdrag wenen**: partij mag zich niet beroepen op nationaal recht om niet uitvoeren van verdrag te rechtvaardigen.

-> **art.46 verdrag wenen**: feit dat instemming van Staat met verdrag strijdig is met nationaal recht bevoegdheid tot sluiten verdrag, is geen grond tot ongeldigverklaring instemming tenzij onmiskenbare strijdigheid en regel van fundamenteel belang was.

3.HvJ 1970: zelfs inbreuken op grondrechten zoals in grondwet van staten bepaalt zijn onderhevig aan bepalingen in verdragen.

->Duits Gwhof (1970): Dit gaat ons te ver, de grondwet is te belangrijk.
(Zolange-arrest) "als de Europese unie zelf geen eigen grondrechten heeft, kunnen de verordeningen niet worden getoets aan hun grondrechten dan moet de staat hun grondrechten ook niet laten vallen voor EU.

4.HvC 1971: internationale verdragen hebben rechtstreekse werking en kunnen door rechters worden ingeroepen. (monisme)

->wanneer nationale rechtsregels strijdig zijn met internationaal recht dan moet rechter weigeren deze toe te passen.

→ arrest 1998 (minister Claes) : grondwet stelde dat als minister strafrechtelijk vervolgt worden dan moeten de naar HvC en de procedure zal bij wet geregeld worden. Deze wettelijke regeling is er echter nooit gekomen.

->Partijen stelde dat art.106 GW strijdig was met art.6 EVRM. HvC stelt dat het inderdaad strijdig is maar het is niet geschonden dus ze kunnen gewoon oordelen over de zaak.

→RvS 1996: grondwet stelt dat enkel belgen benoemd kunnen worden voor een openbare ambt, het EU-verdrag stelt dat er vrij verkeer is buiten in overheidsdiensten. België tekent dit omdat ze denken dat er geen probleem is met hun GW.

->Hof van Justitie bepaalt echter later dat het enkel over machtsambten gaat binnen de overheidsdiensten waardoor het dus wel strijdig werd met de grondwet.

->RvS bepaalt dat de interpretatie van hof van justitie voor gaat op de grondwet.

5.het Gwhof : wij zijn bevoegd om w,d en o met instemming aan verdragen toetsen aan de grondwet.

->verdrag kan pas voorrang na goedkeuring en dit gebeurd bij wet ([art.167,§2-§3 GW](#))

->Gwhof heeft bevoegdheid om te stellen dat het verboden is een intern wettelijke norm aan te nemen in strijd met in art.142 GW bedoelde normen. Wetgever mag niet onrechtstreeks instemmen door instemming met internationaal verdrag = **voorwaardelijk monisme**

= internationale verdragen hebben voorrang ovd wet houdende instemming met verdrag niet strijdig is met GW.

->praktijk: voorrang geldt voor bepalingen GW tot stand gekomen na verdrag of tegenstrijdigheden later gebleken door interpretatie internationaal rechtcollege.

->HvC reageert hierop want ze stellen dat er monisme is dus dit kan niet.

->er is een voorwaardelijk monisme: ...

->Gwhof: puur monisme kan niet want dit is niet verzoenbaar met de grondwet.

->wat als Gwhof een verdrag ongrondwettig verklaart na ratificatie?

->men probeert dit te voorkomen door enkele beperkingen in te stellen over onderwerpen waarover geen vragen kunnen gesteld worden.

1.[art.3,§2 bijz. Wet 1989](#): kortere termijn 60 dagen voor beroep tot vernietiging.

2.[art.26§1 bijz.wet](#): prejudiciële vragen over w,d,o over instemming met constituerende verdragen van EU en over rechten van mens en fundamentele vrijheden + aanvullende protocollen mogen niet.

→over alle andere instemmingswetten mogen wel prejudiciële vragen gesteld worden bv. arrest Lanaken

er is een dubbelbelastingenverdrag dat bepaalt dat Nederlanders belastingen betalen waar ze werken. Hierdoor moeten ze natuurlijk geen gemeentebelastingen betalen ook al wonen ze in België.

Lanaken beslist dat ze toch gemeentebelastingen vragen en Nederlanders stappen naar de RvS.

RvS stelt dat ze niet bevoegd zijn hierover te oordelen dus stellen ze een prejudiciële vraag aan Gwhof.

->Gwhof bepaalt dat ze mogen toetsen aan de gronwet, ook bij prejudiciële vragen en ze beslissen dat er geen schending is van verbod op discriminatie.

->Gwhof zegt er rekening mee te houden dat de staat een soevereiniteitsakte heeft tov andere staten en zich niet zomaar kan onttrekken aan verdragen. Ze stellen een marginale toetsing te doen bij instemmingswet.

6. wat als er een richtlijn komt om iets ongrondwettig te doen.

→1ste keer: richtlijn over reclame van farmaceutische producten. Als er reclame wordt uitgezonden op radio of televisie is moet er een controle orgaan zijn over de informatie. Onze grondwet stelt echter dat er geen censuur mag zijn ook niet via voorzorgsmaatregelen.

->RvS: in grondwet staat dat je machten mag overdragen aan hogere instanties(art.34 GW) , het is evident dat deze hogere instanties niet gebonden zijn aan de nationale grondwet. De ongrondwettige richtlijn is daarom gedekt door art.34 GW.

→is art.34 GW een carte blanche?

->Gwhof: het is geen care blanche

Arrest : wet houdende instemming met verdrag inzake stabiliteit, coördinatie en bestuur in economische en monetaire unie.

->het stabiliteitspakt geeft mogelijkheid aan europa om begrotingsdoelstellingen te stellen en als deze niet gehaald worden kunnen er sancties wijzigen.

Dit is een inbreuk op de autonomie van ons regeringbeleid, mag dit?

->Gwhof: wanneer de wetgever instemt met een verdrag dan dient hij art.34 GW te eerbiedigen, krachtens deze bepaling kan uitoefening bepaald machten door verdrag of instelling worden opgedragen.

-> Deze instellingen kiezen autonoom hoe ze bevoegdheden uitoefenen.

->art.34 geeft geen vrijbrief, het staat niet toe dat er op discriminerende wijze afbreuk wordt gedaan aan nationale identiteit of kernwaarden van bescherming grondwet.

→ook Europese unie zegt dit (art.4,lid 2 VEU): de unie eerbiedigt de gelijkheid van lidstaten voor verdragen, mede hun nationale identiteit besloten in politieke en constitutionele basisstructuren. Ze eerbiedigen de essentiële staatsfuncties, de nationaal veiligheid blijft verantwoordelijkheid van lidstaat.

->HvJ moet echter over de naleving door EU bepalen.

->bv. Zie voetnoot 68 p.25

2. bijzondere wetten

→wetten die gestemd worden bij bijzondere meerderheid:

->meerderheid van stemmen in elke taalgroep met meerderheid van elke taalgroep aanwezig.

->totaal ja-stemmen moet 2/3 zijn.

→dit geldt voor staatshervorming, inrichting Gwhof en wijziging van taalgrens en taalfaciliteiten.

3. bijzondere decreten/ordonnanties: constitutieve autonomie

→art.118,§2 en 123,§2 GW: gemeenschapparlementen mogen samenstelling, verkiezingen en werking en samenstelling en werking van hun regering zelf bepalen.

→deze decreten en ordonanties moeten met bijzondere meerderheid

4.gewone wetten, decreten en ordonnanties

→de wetgever mag alles buiten dat verboden bij grondwet en uitdrukkelijke bevoegdheid van andere instellingen.

→wetgever kan grondwettelijke regels als materiële grondwet ter aanvulling van formele grondwet en invulling van leemtes zonder deze tegen grondwet mogen ingaan.

->vaststelling onmogelijkheid te regeren ([art.93 GW](#)) stond eerst in gewone wet.

->erkenning van taalgebieden kwam uit gewone wet op gebruik van talen in bestuurszaken. (daarna [art.4GW](#))

->oprichting en bevoegdheden RvS gebeurde bij gewone wet (nu [art.160 GW](#))

5.algemene rechtbeginselen met een grondwettelijke waarde, erkend in de rechtspraak

→algemene rechtsbeginselen zijn autonome bron van recht

->rechters kunnen beroep doen op algemene beginsele bij berechting.

->ze komen voort uit inductie dus als ze voortkomen uit grondwet, hebben ze grondwettelijke waarde.

->ARB met Gwwaarde hebben in hiërarchie rang na grondwet, dus kunnen enkel door grondwetgever buiten werking worden gesteld.

→Gwhof kan niet aan algemene grondrechtbeginselen toetsen, zij vinden ARB geen autonome toetsingsbron.

->Gwhof stelt wel: toetsing aan ARB vallen niet binnen onze bevoegdheid maar we kunnen er wel rekening mee houden wanneer art.10 en 11 GW in gedrang zijn.

->bij toetsing aan gelijkheidsbeginsel kan men rekening houden met ARB.

→beginselen van verschillende aard kunnen in geding zijn:

1.beginselen inherent aan hele rechtstelsel (bv. Beginsel van de rechtstaat)

2.beginselen inherent aan de wezenlijke functies van het rechtstelsel, wetgeven, rechtspreken en besturen. (bv.beginselen van behoorlijke wetgeving, beginsel niet-terugwerkend kracht wet)

3.beginselen van behoorlijke rechtsbedeling (bv.verbod op eigenrichting)

4.beginselen van behoorlijk bestuur (bv. Beginsel gelijke toegang tot openbare diensten)

6.grondwettelijke gewoonten

→gewoonte = een vaste praktijk die men na tijd volgt omdat men denkt dat dit moet.

→enkele grondwettelijke gewoonte:

->ons federaal systeem: benoeming van ministers niet persoonlijke keuze van koning maar op voordracht van een formateur die na overleg met pol. Partijen zodat instemming meerderheid is.

->koning kan ontslag regering niet weigeren indien over vertrouwenkwestie gaat.

->collegiaal optreden van ministers in ministerraad, later bevestigd in wetgeving.

hoofdstuk 3: juridische vs. Reële constitutie

→als je regels van grondwettelijk recht kent, ken je de grondwettelijke praktijk nog niet.

->grondwet laat veel ongeregeld, dit wordt door praktijk ingevuld.

->bv.[art.96](#), [eerste lid GW](#): koning benoemt en ontslaat zijn ministers.

->praktijk: koning kiest ministers niet helemaal alleen, politieke partijen dragen kandidaten voor.

→we moeten onderscheid maken tussen juridische/normatieve constitutie en reële constitutie:

->juristen houden zich bezich met juridische constitutie (hoe behoort de staat te werken.)

->politieke wetenschappers houden zich bezich met de reële constitutie (hoe werkt de staat in werkelijkheid)

→constitutionalist moet naast grondrecht zelf ook rekening houden met leven van grondwet en omgang van politiek met grondwet.

->hij moet ook politiek wetenschappelijk onderzoek volgen.

->politieke wetenschap = hulpwetenschap

deel 2: rechten en vrijheden (belangrijkste deel)

hoofdstuk 1: nationale en internationale bescherming van de mensenrechten

1.titel II van de grondwet

→titel II = 26 artikelen met fundamentele rechten en vrijheden.

Catalogus van grondrechten

→in 1831 nam de vrijheden op die burgerij verworven had. Dit waren liberale afweerrechten waarvan de overheid zich diende te onthouden van inmenging.

->[art.10](#), [12](#), [14-21](#),[24-27](#), [29](#) en [30 GW](#)

→1970 deed grondwetgever een poging om de catalogus te actualiseren.

->17 van 27 lieten ze ongewijzigd

->9 nieuwe werden ingevoerd: [art.10-11bis](#), [14bis](#),[22-24](#) en [32 GW](#)

→tal van grondrechten zijn echter enkel in internationale verdrage opgenomen waardoor het Gwhof kan schending pas kan vaststellen als ze in vergelijking met art.10 en 11 GW wordt gebracht.

->dit kan voor: [art.2 EVRM](#), [6IVBPR](#), [6EVRM](#), [14 BUPO](#), [12 EVRM](#), [23 IVBPR](#), [3 eerste protocol EVRM](#), [2 vierde protocol EVRM](#), [12 IVBRP](#) en [27 IVBPR](#).

→2005 werd er een werkgroep opgericht, die onderzocht welke modernisering en aan titel II konden gebeuren. Er zijn 2 verslagen gekomen maar geen veranderingen.

Waarborgsysteem

→het Nationaal Congres stelde veel vertrouwen in de wet en ze besliste daarom de uitoefening van de grondrechten mochten regelen en er grenzen aan stellen.

->de wet was onschendbaar dus er kon enkel na gegaan worden of uitvoerende en rechtelijke macht, de grondrechten van grondwet niet schonden.

->HvC kon arresten van rechterlijke macht casseren wegens schending van grondrechten.

->RvS kon besluiten strijdig met grondrechten vernietigen.

→vanaf 1989 kwam het arbitragehof, die wet wel kon toetsen aan [art.10,11 en 24 GW](#).

->de toetsing van [art.10 en 11 GW](#) maakte het mogelijk om titel II en andere internationale verdragen na te gaan of ze op niet-discriminatoire wijze werden toegepast.

->ook al vond men aanvankelijk dat grondwettelijk hof niet kon toetsen aan titel II omdat het herschreven moest worden, werd 2003 hun bevoegdheid toch uitgebreid naar heel [titel II](#).

->Gwhof loste het ontbreken van toetsingsmaatstaven op door titel II te lezen met internationale mensenrechtenverdragen.

2.universele verklaring van de rechten van de mens, 10 december 1948 BS 31 maart 1948

= beginselenverklaring zonder rechtsgevolgen.

->schending is geen cassatiegrond of besluit vernietigingsgrond.

3.europees verdrag 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden

catalogus grondrechten

→EVRM actuele catalogus door aanvullingen via protocollen met nieuwe grondrechten of nieuwe bepalingen ivm waarborgsysteem.

->17 protocollen geweest.

→EVRM is geschreven met oog op toetsing door de rechter. Het verdrag bevat dan ook aanwijzingen over de betekenis van grondrechten en mogelijke beperkingen ([art.8-11 EVRM](#)), hoe er mag afgeweken worden ([art.15 EVRM](#)) en bij bescherming te ontzeggen ([art.17 EVRM](#)).

Waarborgsysteem

→regel: verdrag heeft rechtstreekse werking dus kan voor nationale rechter worden opgeworpen.

→uitbreiding: europees waarborgsysteem, zowel staten als burgers kunnen klacht in dienen tegen een staat.

->europees waarborgsysteem is subsidiair:

1.individuele klacht enkel ontvankelijk als alle interne rechtsmiddelen uitgeput zijn.

2.Europees hof kan kiezen voor marginale toetsing en extra marge voor nationale opvatting als er onvoldoende eenheid is over het onderwerp.

→Europees waarborgsysteem heeft ook evolutie ondergaan:

1.1955-1994: facultatief en tweefasig systeem

->facultatief: staten niet verplicht het individueel klachtenrecht (burgers) te erkennen.

->tweefasig: eerste fase = ontvankelijkheid onderzoek door Eucommissie rechten van mens. Tweede fase = gegrondheid onderzoek door EHRM

->als commissie klacht ontvankelijk verklaart en er komt geen minnelijke schikking dan wordt rapport opgesteld en voorgelegd aan betrokken staat, comité ministers en verzoeker.

->commissie, verdragsstaat en verzoeker kunnen binnen 3 maand zaak voorleggen aan EHRM. (als staat rechtsmacht had aanvaard)

2.1994-2006

->er volgde 11 protocol ter herstructurering van controlemechanisme, maakte einde aan:

- 1.facultatieve erkenning klachtenrecht en rechtsmacht hof.
- 2.ontvankelijkheidsprocedure bij EU-commissie

->er kwam:

->permanent zetelend EHRM met evenveel rechters als lidstaten. Verkozen door parlementaire vergadering raad europa uit lijst 3 kandidaten voorgedragen door hoge verdragsluitende partij.

- >gekozen voor 9 jaar, niet herkiesbaar
- >rechter bijgestaan door referendarissen
- >voor behandeling, vergadering in comité 3rechters en kamers 7 rechters daarna grote kamer 17 rechters.

->individuele verzoekschrift onmiddellijk aan hof en klacht naar een kamer.

1.onderzoek in comité kamer (ontvankelijkheid of schrapping van rol)

->ontvankelijkheidsvoorwaarden: (art.35 EVRM)

- 1.interne uitputting rechtsmiddelen
- 2.niet anoniem
- 3.niet gelijk aan eerder onderzochte zaak
- 4.verenigbaarheid met bepaling van verdrag/protocol erbij
- 5.niet kennelijk ongegrond
- 6.geen rechtsmisbruik

->schrapping van de rol voorwaarden:

- 1.verzoeker niet voornemens verzoekschrift te handhaven
- 2.geschil reeds opgelost
- 3.niet meer gerechtvaardigd behandeling voort te zetten

->ontvankelijkheid of schrapping wordt met unanimititeit beslist.

2.de kamer doet uitspraak over de ontvankelijkheid en gegrondheid van de klacht.

->ontvankelijkheid en gegrondheid zijn twee aparte arresten

3.kamer kan afstand doen van de zaak en verwijzen naar grote kamer indien er ernstige vraag is over interpretatie verdrag/protocol is of resultaat beslissing kamer strijdig kan zijn met eerdere uitspraak.

->elke partij kan bezwaar maken tegen verwijzing

4.elke partij kan binnen 3 maand na uitspraak een verzoek tot behandeling in grote kamer doen.

->5 rechters zullen verzoek aanvaarden in bovenstaande gevallen.

3.2006-2013

→er volgde 14de protocol als reactie op toevloed van zaken uit 45 lidstaten.

->alleenzetelde rechter kan klacht onontvankelijk verklaren of schrappen als geen nader onderzoek nodig is.

->nieuwe onontvankelijkheidsgrond : partij moet een significant nadeel leiden

4.2013: adviesprocedure bij EHRM

→16de protocol voert adviesprocedure in bij EHRM.

->hoogste rechtscolleges lidstaten kunnen in context een zaak advies vragen over principiële vragen, interpretatie en toepassing rechten en vrijheden.

->grote kamer behandelt vraag na goedkeuring door 5 rechters.

->adviezen zijn niet bindend maar wel deel van hun rechtspraak

4.internationaal verdrag 19 december 1966 inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR en BUPO-verdrag) en facultatief protocol 19 december 1966 behorend bij het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten

catalogus

→grote mate analoog met EVRM maar toegevoegde waarde voor sommige rechten.

Waarborgsysteem

→comité RM kan kennis nemen individueel klachten en niet bindende bevinding overmaken aan klager en staat.

→comité kijkt toe op naleving BUPO door rapporten van staten te controleren.

->staten moeten regelmatig rapport sturen met vooruitgang

->comité kan suggesties en aanbevelingen doen

5.mensenrechten binnen de europese unie

→Hof Justitie ging zoeken naar verantwoording voor hun bevoegdheid na uitspraak van Duits Hof (zie p.10)

1.art.164 EG-verdrag: Hof moet de eerbiediging van recht bij uitlegging en toepassing verzekeren.

2.art.31 EGKS en art.136 EGA-verdrag: Hof past bij uitleggen en toepassen gemeenschapsrecht de beginselen in rechtstradities van lidstaten toe.

3.art.F EU-verdrag: unie verzekert de grondrechten, de gemeenschapshandelingen die inbreuk maken op grondrechten zijn onwettig. HofvJ is bevoegd om de handelingen van instellingen te toetsen aan EVRM-grondrechten.

->men vond toch dat men een handvest van grondrechten nodig had.

4.handvest van grondrechten EU werd afgekondigd op EU-top te Nice (2000) met geen juridisch bindende kracht.

->bindend voor de Europese unie en voor staten die optreden in kader van EU

5.Verdrag van Lissabon (2007) stelt dat handvest van grondrechten dezelfde

bindende kracht heeft als verdragen ([art.6 verdrag lissabon](#))

->handvest is bindend voor Euinstellingen en lidstaten bij uitvoeren van recht unie.

->grondrechten gewaarborgd in EVRM en constitutionele tradities lidstaten maken deel uit van recht unie ([art.6,3 verdrag lissabon](#))

->unie zal toetreden tot EVRM en deze toetreding zal met unanimiteit gestemd worden. ([art.6,2 verdrag lissabon](#))

->HofvJ stelt ontwerp van toetredingsverdrag niet verenigbaar is art.6 VEU en protocol 8.

6.voorbeeld van specifieke verdragen:

→rechten van kind

->naast de algemene fundamentele rechten en vrijheden ongeacht de leeftijd zijn er ook specifieke fundamentele rechten voor kinderen.

->bv.22bis GW

→personen met een handicap

->bv. Verdrag 2006 inzake rechten van personen met handicap.